

An abstract artwork featuring a grid of thin red lines. The composition includes various organic and geometric shapes in muted colors like beige, grey, and brown, as well as more vibrant areas of orange, blue, and red. In the lower right, a hand is depicted holding a small red sphere with a white cross-like pattern. Above it is a larger blue shape with internal patterns. The overall style is reminiscent of mid-20th-century abstract painting.

Վաղարշակ Արամյան ... և մետաֆիզիկա

Vagharshak Aramyan
...and Metaphysics

Վաղարշակ Արամյան ... և մետաֆիզիկա

Vagharshak Aramyan
... and Metaphysics

ԵՐԵՎԱՆ YEREVAN
2026

Պատկերագիրքը հրատարակվել է
Գաֆեսճեան արվեստի կենտրոնում (ԳԱԿ)
2026թ. հուլիսի 24-ից սեպտեմբերի 27-ը
կազմակերպված «Վաղարշակ Արամյան ...
և մետաֆիզիկա» ցուցադրության առթիվ:

Պատկերագրքի խմբագիրներ՝
Արմեն Եսայանց
Ցուցադրությունների գծով տնօրեն
ԳԱԿ

Ելիզավետա Շիրինյան
Կրթության գծով տնօրեն
ԳԱԿ

Տեքստերի հեղինակներ՝
Վահագն Մարաբյան
Գործադիր տնօրեն
ԳԱԿ

Արմեն Եսայանց

Ստեղծագործությունների լուսանկարներ՝
Ասատուր Եսայանց

Ցուցադրության լուսանկարներ՝
Ասատուր Եսայանց

Կատալոգի ձևավորում՝
Էդիկ Պողոսյան

Տպագրություն՝
«Անտենոր» տպագրատուն
Հայաստան

This catalog is published on the occasion of the
exhibition, *Vagharshak Aramyan ... and Metaphysics*
organized at the Cafesjian Center for the Arts (CCA)
from July 24 to September 27, 2026.

Editors of the Catalog:
Armen Yesayants
Director of Exhibitions
CCA

Yelizaveta Shirinyan
Director of Education
CCA

Authors of the Texts:
Vahagn Marabyan
Executive Director
CCA

Armen Yesayants

Photos of the artworks:
Asatur Yesayants

Photos of the exhibition:
Asatur Yesayants

Catalog design:
Edik Boghosian

Printed in
Antenor Printing House
Armenia

ԵՐԱԽՏԻՔԻ ԽՈՍՔ

Վահագն Մարաբյան

Գործադիր տնօրեն

Գաֆեսճեան արվեստի կենտրոն

2026 թվականի հուլիսի 24-ին Գաֆեսճեան արվեստի կենտրոնում բացվեց «Վաղարշակ Արամյան ... և մետաֆիզիկա» ցուցադրությունը՝ ներկայացնելով արվեստագետի աշխատանքների ընտրանին՝ ընտանեկան հավաքածուից, որոշ նմուշներ՝ առաջին անգամ: Ցուցադրված աշխատանքները բացահայտում են նկարչի անցած ստեղծագործական ուղին, որում առկա են ազգային մոդեռնիզմի, մետաֆիզիկայի, սյուրռեալիզմի և այլ ուղղությունների տարրեր, որոնք հնարավորություն են ընձեռնում ընկալելու Արամյանին տարբեր տեսանկյուններից:

Բնութագրելով իրեն որպես «զարմացող մարդ»՝ նկարիչը փորձում է այդ զարմանքի ազդեցությունը փոխանցել նաև դիտողին՝ արվեստի միջոցով հաղորդ դարձնելով իր խորհրդավոր ներաշխարհին և իրականության ընկալմանը:

Հավատարիմ իր առաքելությանը՝ Գաֆեսճեան արվեստի կենտրոնը շարունակում է ժամանակակից արվեստի առաջատար միտումները ներկայացնել Հայաստանում, և հայկական մշակույթի լավագույնը՝ աշխարհին:

Խորին շնորհակալություն ենք հայտնում նկարչի դուստր Նանա Արամյանին՝ հավաքածուն տրամադրելու և արդյունավետ համագործակցության համար:

Ցուցադրության կազմակերպման և իրականացման համար շնորհակալություն եմ հայտնում Գաֆեսճեան արվեստի կենտրոնի անձնակազմին, որի նվիրումի և ջանքերի շնորհիվ կենտրոնը շարունակում է կյանքի կոչել Գաֆեսճեան ժառանգության տեսլականը Հայաստանում:

ACKNOWLEDGEMENTS

Vahagn Marabyan

Executive Director

Cafesjian Center for the Arts

On July 24, 2026, the exhibition, *Vagharshak Aramyan ... and Metaphysics* was opened at the Cafesjian Center for the Arts, presenting a selection of artworks from the artist's family collection, some pieces for the first time.

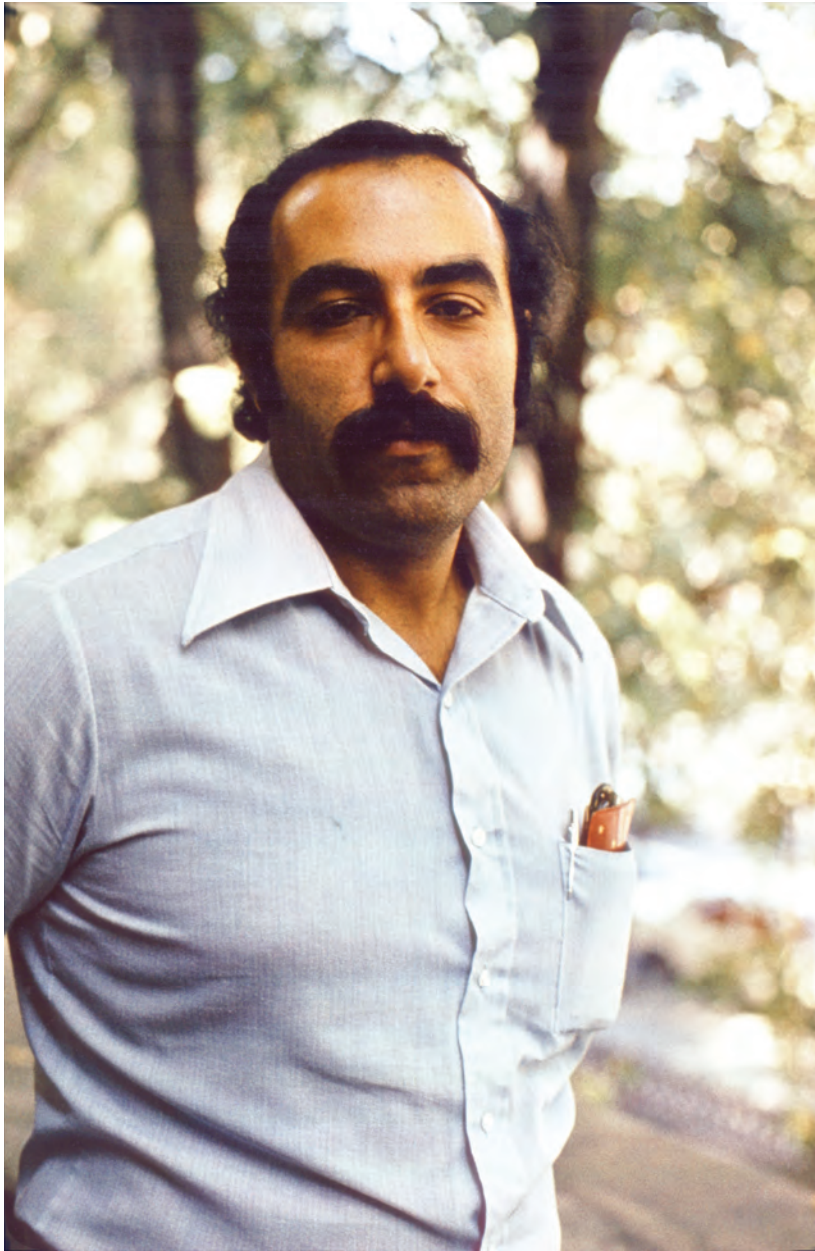
The exhibited works reveal the artist's oeuvre, containing elements of national modernism, metaphysics, surrealism and other tendencies, which provide an opportunity to perceive Aramyan from different perspectives.

Describing himself as a "man who marvels", the artist tries to convey the effect of wonder to the viewer, communicating his mysterious inner world and perception of reality through art.

Following its mission, the Cafesjian Center for the Arts continues to present the best of contemporary art to Armenia and the best of Armenian culture to the world.

We express profound gratitude to the artist's daughter Nana Aramyan for providing the collection and fruitful collaboration.

The Center's staff is to be commended for making this exhibition a success. With their dedication and commitment, the Center continues to fulfill the vision of the Cafesjian legacy in Armenia.

Լուանկարը՝ Ջավեն Խաչիկյանի
Photo by Zaven Khachikyan

Ո՞վ եմ ես...

Մինչև հիմա պարզ չի...

Ստեղծագործող մարդը անընդհատ փոփոխություն-
ների մեջ է, և պատասխանել, թե ով ես դու, շատ բարդ է:

Կարելի է ասել, որ ամեն ինչի վրա զարմանալու ըն-
դունակություն ունեցող մի մարդ եմ: Ես կարող եմ
անվերջ զարմանալ, օրինակ, Լեոնարդոյի մի որևէ
նկարի վրա, և նույն հաջողությամբ զարմանալ Արա-
րատի գագաթի առաջին ճառագայթների վրա... Կամ,
թող տարօրինակ չհնչի, ինչ-որ անկյունում ընկած մի
կտորի ծալքերի վրա և այլն, և այլն:

Who am I...?

It is still unclear...

A creative person is in a constant state of change, and
answering the question of who you are is very difficult.

Հատված Վաղարշակ
Արամյանի հետ հարցազրույցից

Վավերագրական ֆիլմ
«Վաղարշակ Արամյան»

Ռեժիսոր՝ Նորա Մուրադյան

Excerpt from an interview with
Vagharshak Aramyan

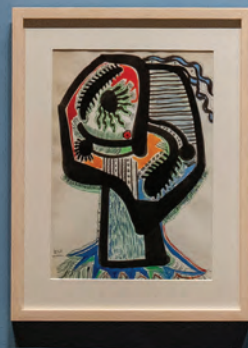
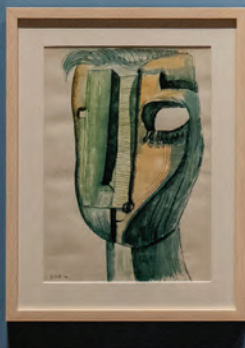
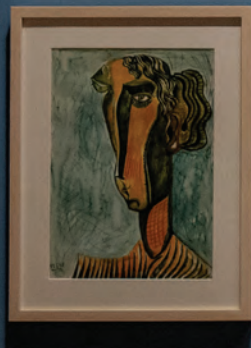
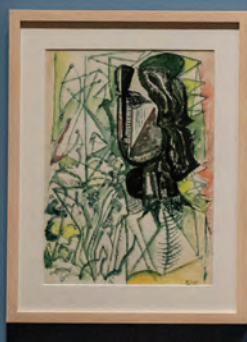
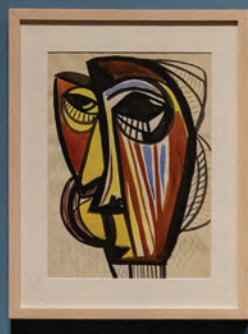
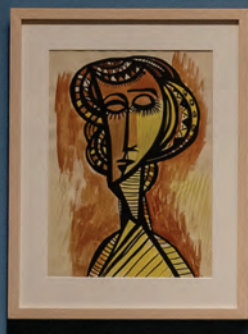
Documentary film

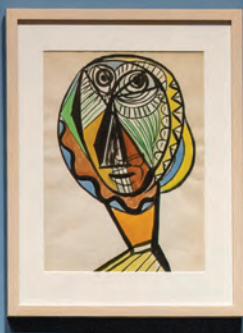
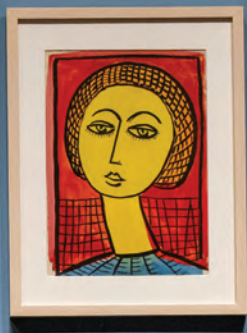
Vagharshak Aramyan

Directed by Nora Muradyan

1999

One could say that I am a person capable of marvelling
at everything. I can endlessly marvel at a painting by
Leonardo, for example, and just as easily at the first rays of
light on the summit of Ararat... or, strange as it may sound,
at the folds of a piece of fabric lying in some corner, and so
on and so forth.

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԱՐԱՄՅԱՆԻ «ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ» ՄԵՏԱՖԻԶԻԿԱՆ

Արմեն Եսայանց

Արվեստագիտության թեկնածու
Ցուցադրությունների գծով տնօրեն
Գաֆեևճեան արվեստի կենտրոն

Մեզ շրջապատող աշխարհը տեսանելի, նյութական և ֆիզիկական է, սակայն մարդկային ընկալման մեջ այն դարեր շարունակ տատանվել է իրականի և անիրականի, հասկանալիի և անհասկանալիի, փաստացիի և երևակայականի, նյութականի և միստիկականի միջև: Զգայարաններով ընկալելի երևույթների ռացիոնալ բացատրությունը միշտ չէ, որ բավարարում է մարդուն, և արվեստը հաճախ դառնում է իրականության անորսալի շերտերին մոտենալու ուղիներից մեկը՝ տեսանելիի միջոցով անտեսանելիին հասնելու փորձ:

Վաղարշակ Արամյանի (1945–2006) արվեստը աշխարհի հետ հենց այսպիսի՝ անդրիրական պրիզմայով հարաբերվելու մասին է: Նրա ամենաակտիվ ստեղծագործական շրջանը համընկել է հայ կերպարվեստում ազգային մոդեռնիզմի ծաղկման հետ, որի գունապլաստիկական մտածողության որոշ արձագանքներ նկատելի են նաև Արամյանի 1960-ականների մի շարք աշխատանքներում: Նրա պատկերային լեզուն ձևավորվում էր մի միջավայրում, որտեղ ազգային ինքնության և տեղական մշակութային ժառանգության հարցադրումները առաջնային էին, իսկ սյուրռեալիստական ու մետաֆիզիկական որոնումները մնում էին հայկական կերպարվեստի լուսանցքում և խորհրդային գաղափարական համակարգում ընկալվում ոչ միանշանակ¹: Այդուհանդերձ, արդեն

¹ Վարդան Ջալոյանը իր «Վաղարշակ Արամյանի դալիական նատյուրմորտները» հոդվածում իրավացիորեն նշում է «սյուրռեալիստական» և «ազգային» նատյուրմորտների տարբերության մասին («Հայկական նատյուրմորտ» ցուցադրության կատալոգ, 2009, Ակադեմիա պատկերասրահ)

1970-ականներից Արամյանի արտառոց և անմիջապես ճանաչելի մաներան եզակի տեղ է գրավում հայկական կերպարվեստում:

Արվեստագետի ստեղծագործություններում մարմինները, դեմքերն ու առարկաները կորցնում են իրենց կայուն սահմանները, ստանում նոր, երբեմն անհնար ձևեր, միաձուլվում միմյանց և ներգրավվում տարօրինակ, ներքին տրամաբանությամբ կառուցված կոմպոզիցիաների մեջ. կենդանականը՝ մարդկայինին, մարմնականը՝ անշունչ նյութին՝ առաջ բերելով գոյության միջանկյալ, դժվար սահմանելի վիճակներ: Իրականությունը նրա համար երբեք չի սահմանափակվում արտաքին տեսքով. այն մշտապես բացվում է որպես փոխակերպումների, անսպասելի զուգորդումների և խորհրդավոր ներկայությունների տարածություն: Փոխակերպումն Արամյանի համար ոչ միայն պատկերային հնարք է, այլ աշխարհը ճանաչելու և վերակազմակերպելու հիմնարար ստեղծագործական մեթոդ:

Ֆորմալ առումով այս պատկերային լեզուն երբեմն մոտենում է սյուրռեալիզմին՝ ֆանտաստիկ կերպարանափոխություններով և անսպասելի համադրություններով, սակայն գաղափարական մակարդակում Արամյանի արվեստն ավելի սերտ զուգահեռներ է ստեղծում մետաֆիզիկական նկարչության հետ: Նրա նպատակը ոչ այնքան ենթագիտակցության ազատ հոսքի պատկերումն է, որքան տեսանելի աշխարհի խորքում թաքնված խորհրդավոր և անհասանելի իրականության զգացումը փոխանցելը: Այս զուգա-

հեռը պետք է հասկանալ ոչ թե որպես Արամյանի պատկանելություն մետաֆիզիկական նկարչության պատմական ուղղությանը, այլ որպես աշխարհընկալման ընդհանրություն:

Ինչպես նշում է մետաֆիզիկական նկարչության հիմնադիր Ջորջո դե Կիրիկոն՝ «...ամեն բան ունի երկու կողմ՝ մեկը սովորական, որը գրեթե միշտ տեսնում ենք մենք և առհասարակ մարդիկ, իսկ մյուսը՝ ուրվականային կամ մետաֆիզիկական, որը միայն հազվագյուտ անհատներն են տեսնում պայծառատեսության և մետաֆիզիկական վերացարկման պահերին»:²

Իրականության հենց այդ երկրորդ՝ ուրվականային կամ մետաֆիզիկական կողմի որոնումն ու գեղարվեստական ձևակերպումը կարևորագույն տեղ են գրավում Վաղարշակ Արամյանի ստեղծագործական ժառանգության մեջ: Հատկապես ակնառու է դա նատյուրմորտներում, որտեղ տանձը, նուռը, ընկույզը, հացը, բաժակը, հայելին և մյուս առօրյա առարկաները զրկվում են իրենց սովորական բնականությունից ու ստանում անծանոթ, երբեմն անբացատրելի լիցքեր: Դրանց անսպասելի համադրությունները կարծես պատուհան են բացում դեպի զուգահեռ իրականություն, որտեղ ծանոթ առարկաները կրում են այլ իմաստ, որակ և գործառույթ: Յուրաքանչյուր առարկա կարող է վերածվել ինքնաբավ ու բարդ

2 Ջորջո դե Կիրիկո, «Մետաֆիզիկական արվեստի շուրջ» ("Sull'arte metafisica."), 1919 (տպագրված՝ Giorgio de Chirico, "On Metaphysical Art," Metaphysical Art, N 14/16, 2016, էջ 38)

միկրոաշխարհի՝ իր ներքին կառուցվածքով և գոյության սեփական օրենքներով:

Մի շարք նատյուրմորտներում առարկայական աշխարհը դառնում է նաև կյանքի անցողիկության, հասունացման, չորացման և քայքայման մասին խորհրդածության տարածություն: Մրգերի, հացի, ընկույզների և բուսական ձևերի մարմնակերպ փոխակերպումները միաժամանակ կարող են հիշեցնել կենդանի օրգանիզմների մասին: Կյանքի ծաղկումն ու մարման սկիզբն այստեղ երբեմն համընկնում են՝ առարկան դարձնելով ժամանակի ընթացքը մարմնավորող նշան: Այդպիսի փոխակերպումների միջոցով նույնիսկ անհանգստացնող կամ քայքայման հետ կապված պատկերը Արամյանի բանաստեղծական երևակայության մեջ վերածվում է գեղագիտական փորձառության:

Մետաֆիզիկական զգացողությունը նրա աշխատանքներում ստեղծվում է ոչ միայն առարկաների կերպափոխմամբ, այլև տարածության բնական տրամաբանության խախտմամբ: «Մետաֆիզիկական նատյուրմորտ հայելիով» աշխատանքում (էջ 37), օրինակ, հակադարձ հեռանկարը, սեղանի անկայուն կառուցվածքը և հայելու անբնական արտացոլումները խաթարում են եռաչափ տարածության մասին դիտողի սովորական պատկերացումը: Տարածությունն այստեղ այլևս առարկաներին պարունակող չեզոք միջավայր չէ. այն ևս ենթարկվում է փոխակերպման՝ միաժամանակ բացելով մի քանի՝ միմյանց չհամընկնող

իրականություններ: Այսպիսով, Արամյանը կասկածի տակ է դնում ոչ միայն պատկերված առարկայի ինքնությունը, այլև այն դիտելու համար ընտրված դիրքի կայունությունը:³

Արամյանի պատկերային մտածողության կարևոր աղբյուրներից է մեծ վարպետների, հատկապես Վերածննդի և եվրոպական դասական արվեստի ժառանգությունը: Արվեստագետի ձևակերպմամբ՝ «դասական ձևերն արվեստում ինձ համար նույնքան բնական և օրգանական են, որքան մեզ շրջապատող բնության ձևերը»:⁴ Դասական ժառանգությունը, սակայն, նրա համար ոչ թե ընդօրինակման ենթակա ավարտուն համակարգ էր, այլ ազատ խաղի, իմպրովիզացիայի և վերակազմավորման կենդանի նյութ: Նա ոչ թե պարզապես մեջբերում է դասական արվեստը, այլ վերաիմաստավորում այն՝ Լեոնարդոյի, Վան Էյքի, Շոլբայնի, Վելասկեսի և մյուս վարպետների ծանոթ կերպարներն ու պատկերագրական մոտիվները տեղափոխելով սեփական գեղարվեստական տիեզերք: Այս փոխակերպումների արդյունքում ստեղծվում են ինքնուրույն գործեր, այլ ոչ թե սկզբնօրինակների վերարտադրություններ կամ «ռիմեյքներ»: Դասական դիցաբանության և քրիստոնեական թեմաների հանդեպ նրա հետաքրքրությունը ևս բնականորեն կապվում է մետաֆիզիկական մտածողության հետ: Լեդայի, Սուրբ Սեբաստիանի,

3 Հարություն Զուլումյան, «Անտրոպոմորֆ ֆորմաներ» (Арутюн Зулумян, «Антропоморфные формы»), Эфир, №25 (735), 19.06.2008)

4 Նույն տեղում

Հովհաննես Մկրտչի և այլ կերպարների միջոցով Արամյանն անդրադառնում է մարդու, ճակատագրի, տառապանքի, մահվան ու վերափոխման, ինչպես նաև տեսանելի իրականությունից անդին գտնվող աշխարհի մասին հիմնարար հարցերին: Ծանոթ սյուժեները նրա արվեստում կորցնում են պատմական կամ կրոնական պատումի փակ սահմանները և վերածվում ժամանակից դուրս գոյաբանական իրավիճակների: Արամյանն իրեն բնորոշել է որպես «զարմացող մարդ»: Այդ զարմանքը նրա արվեստում վերածվում է ստեղծագործական սկզբունքի. նրա հայացքի ներքո սովորականը դառնում է անսովոր, առարկաները՝ խորհրդավոր, իսկ իրականությունը՝ անսահման մեկնաբանելի: Զարմանքը նրան թույլ է տալիս աշխարհը չընկալել որպես միանգամայն ճանաչված և վերջնական համակարգ, կասկածի տակ դնել տեսանելիի հաստատուն սահմանները և բաց պահել աշխարհի այլ կերպ գոյություն ունենալու հնարավորությունը: Իրականության նկատմամբ հենց այս շարունակական զարմանքն է ձևավորում այն յուրահատուկ աշխարհը, որտեղ իրականը, երևակայականն ու մետաֆիզիկականը գոյակցում են՝ առանց հստակ բաժանման: Գաֆեուճեան արվեստի կենտրոնում ներկայացվող «Վաղարշակ Արամյան ... և մետաֆիզիկա» ցուցադրությունն ընդգրկում է արվեստագետի ստեղծագործական ժառանգության լայն շրջանակ, որի միայն մի մասն է անմիջականորեն առնչվում մետաֆիզիկական նկարչության պատմական ուղղությանը: Առաջին անգամ ցուցադրվում են նաև արվեստագետի գրաֆիկական աշխատանքները, որոնց մեծ մասը ստեղծվել է 1967–1968 թվականներին: Դրանք վերաբերում են Արամյանի պատկերային լեզվի ձևավորման բեկումնային շրջանին և բացահայտում նրա վաղ ստեղծագործական որոնումների մինչ այժմ գրեթե անհայտ շերտը: Այս աշխատանքներում արդեն նկատելի են հետագա արվեստի համար հիմնարար դարձած անթրոպոմորֆ ձևերը, մարմնի ու առարկայի սահմանների խախտումը, կերպարային մետամորֆոզները և տարածության կառուցվածքի փորձարկումները:

Գրաֆիկական աշխատանքների ներկայացումն առանձնահատուկ նշանակություն ունի նաև այն պատճառով, որ, իրեն առաջին հերթին գեղանկարիչ համարելով հանդերձ, Արամյանը գծանկարը դիտում էր որպես յուրաքանչյուր արվեստագետի ստեղծագործության հիմք: Այս իմաստով դրանք պարզապես ցուցադրության հավելվածը չեն, այլ այն ստեղծագործական լաբորատորիան, որտեղ աստիճանաբար ձևավորվել է Արամյանի հետագա գեղանկարչության պատկերային լեզուն՝ նոր լույս սփռելով ոչ միայն նրա վաղ ստեղծագործական որոնումների, այլև ստեղծագործական մեթոդի ձևավորման վրա:

Այս ցուցադրության մեջ մետաֆիզիկական առաջարկվում է ոչ թե որպես Արամյանի արվեստը սահմանող վերջնական բնորոշում, այլ որպես այն մեկնաբանելու հնարավոր բանալի՝ տեսանելի աշխարհի հանդեպ նրա հայացքի առանձնահատկությունը բացահայտելու միջոց:

Այս ցուցադրության մեջ մետաֆիզիկական առաջարկվում է ոչ թե որպես Արամյանի արվեստը սահմանող վերջնական բնորոշում, այլ որպես այն մեկնաբանելու հնարավոր բանալի՝ տեսանելի աշխարհի հանդեպ նրա հայացքի առանձնահատկությունը բացահայտելու միջոց:

THE “MARVELOUS” METAPHYSICS OF VAGHARSHAK ARAMYAN

Armen Yesayants

PhD in Art History

Director of Exhibitions

CCA

The world around us is visible, material, and physical; yet in human perception it has for centuries oscillated between the real and the unreal, the comprehensible and the incomprehensible, the factual and the imaginary, the material and the mystical. Rational explanations of phenomena accessible to the senses do not always prove sufficient, and art often becomes one of the ways of approaching the elusive layers of reality—an attempt to reach the invisible through the visible.

The art of Vagharshak Aramyan (1945–2006) is about engaging with the world through precisely such a transreal prism. His most active creative period coincided with the flourishing of national modernism in Armenian art, and echoes of its approach to color and form can also be seen in several of Aramyan’s works from the 1960s. His visual language took shape in an environment in which questions of national identity and local cultural heritage were central, while Surrealist and metaphysical explorations remained on the margins of Armenian art and were regarded ambiguously within the Soviet ideological system.¹ Nevertheless, from the 1970s onwards, his extraordinary and immediately recognizable manner occupied a unique place in Armenian art.

In the artist’s works, bodies, faces, and objects lose their stable boundaries, assume new and sometimes impossible forms, merge with one another, and enter compositions

¹ Vardan Jaloyan rightly notes the distinction between “Surrealist” and “national” still lifes in his article “Vagharshak Aramyan’s Daliesque Still Lifes” (*Armenian Still Life* exhibition catalog, 2009, Academia Gallery).

structured according to a strange internal logic: the animal merges with the human, the bodily with inanimate matter, giving rise to intermediate and difficult-to-define states of existence. For Aramyan, reality is never limited to outward appearance; it constantly unfolds as a space of transformations, unexpected associations, and mysterious presences. Transformation is not merely a visual device for Aramyan, but a fundamental creative method of understanding and reorganizing the world.

On a formal level, this visual language occasionally approaches Surrealism through its fantastic metamorphoses and unexpected combinations; conceptually, however, Aramyan's art creates closer parallels with Metaphysical Painting. His purpose is not so much to represent the free flow of the subconscious as to convey the sense of a mysterious and inaccessible reality hidden beneath the visible world. This parallel should be understood not as Aramyan's belonging to the historical movement of Metaphysical Painting, but as a correspondence in the way the world is perceived.

As Giorgio de Chirico, the founder of Metaphysical Painting, observed: "... every thing has two aspects: an ordinary one, which we and people in general see almost always, and another, spectral or metaphysical one, which only rare individuals can perceive in moments of clairvoyance and metaphysical abstraction."²

The search for and artistic articulation of precisely this second, spectral or metaphysical aspect of reality occupies a central place in Vagharshak Aramyan's creative legacy. This is especially evident in his still-life paintings, in which pears, pomegranates, walnuts, bread, glasses, mirrors, and other everyday objects are deprived of their familiar nature and acquire unfamiliar, at times inexplicable energies. Their unexpected combinations seem to open a window onto a parallel reality, in which familiar objects acquire different meanings, qualities, and functions. Each object can become a self-contained and complex microcosm, with its own internal structure and laws of existence.

In a number of still-life paintings, the world of objects also becomes a space for reflection on the transience of life, ripening, drying, and decay. The bodily transformations of fruit, bread, walnuts, and vegetal forms may at the same time evoke living organisms. The flourishing of life and the beginning of its decline sometimes coincide here, turning the object into a sign embodying the passage of time. Through such transformations, even an unsettling image or one associated with decay is transformed, within Aramyan's poetic imagination, into an aesthetic experience. The metaphysical sensation in his works is created not only through the transformation of objects, but also through the disruption of the natural logic of space. In *Metaphysical Still Life with Mirror* (page 37), for example, the reverse perspective, the unstable construction of the table, and the unnatural reflections in the mirror disrupt the viewer's conventional understanding of three-dimensional

² Giorgio de Chirico, "Sull'arte metafisica," *Valori Plastici*, year I, nos. 4–5, April–May 1919, pp. 15–18; English trans., "On Metaphysical Art," *Metaphysical Art*, no. 14/16 (2016), p. 38.

space. Space here is no longer a neutral environment containing objects; it too is subjected to transformation, simultaneously opening several realities that do not coincide with one another. In this way, Aramyan calls into question not only the identity of the depicted object, but also the stability of the position from which it is viewed.³

An important source of Aramyan's visual thinking is the legacy of the great masters, particularly the art of the Renaissance and European classical art. As the artist himself stated, "Classical forms in art are as natural and organic to me as the forms of nature that surround us."⁴ For him, however, the classical legacy was not a complete system to be imitated, but living material for free play, improvisation, and reconstruction. Rather than merely quoting classical art, he reinterprets it, transferring familiar figures and iconographic motifs from Leonardo, Van Eyck, Holbein, Velázquez, and other masters into his own artistic universe. Through these transformations, he creates independent works rather than reproductions or "remakes" of the originals.

His interest in classical mythology and Christian themes is also naturally connected to metaphysical thinking. Through Leda, Saint Sebastian, Saint John the Baptist, and other figures, Aramyan addresses fundamental questions concerning the human condition, destiny, suffering, death and transformation, as well as the world that lies beyond

visible reality. Familiar narratives in his art lose the closed boundaries of historical or religious storytelling and become timeless existential situations.

Aramyan described himself as "a man who marvels." This sense of wonder becomes a creative principle in his art: under his gaze, the ordinary becomes extraordinary, objects become mysterious, and reality becomes infinitely open to interpretation. His capacity for wonder allows him to perceive the world not as something fully known and final, to question the fixed boundaries of the visible, and to keep open the possibility that the world might exist otherwise. It is precisely this continuous sense of wonder toward reality that shapes the distinctive world in which the real, the imaginary, and the metaphysical coexist without clear separation.

Presented at the Cafesjian Center for the Arts, the exhibition *Vagharshak Aramyan ... and Metaphysics* encompasses a broad range of the artist's creative legacy, only part of which is directly related to the historical movement of Metaphysical Painting.

The exhibition also presents the artist's graphic works for the first time, most of them created in 1967–1968. They belong to a pivotal period in the formation of Aramyan's visual language and reveal a previously almost unknown layer of his early creative explorations. These works already display the anthropomorphic forms, the disruption of boundaries between body and object, figurative metamorphoses, and experiments with the structure of space that would later become fundamental to his art.

³ Harutyun Zulumyan, "Anthropomorphic Forms" (Арутюн Зулумян, «Антропоморфные формы», *Efir*, no. 25 (735), 19 June 2008)

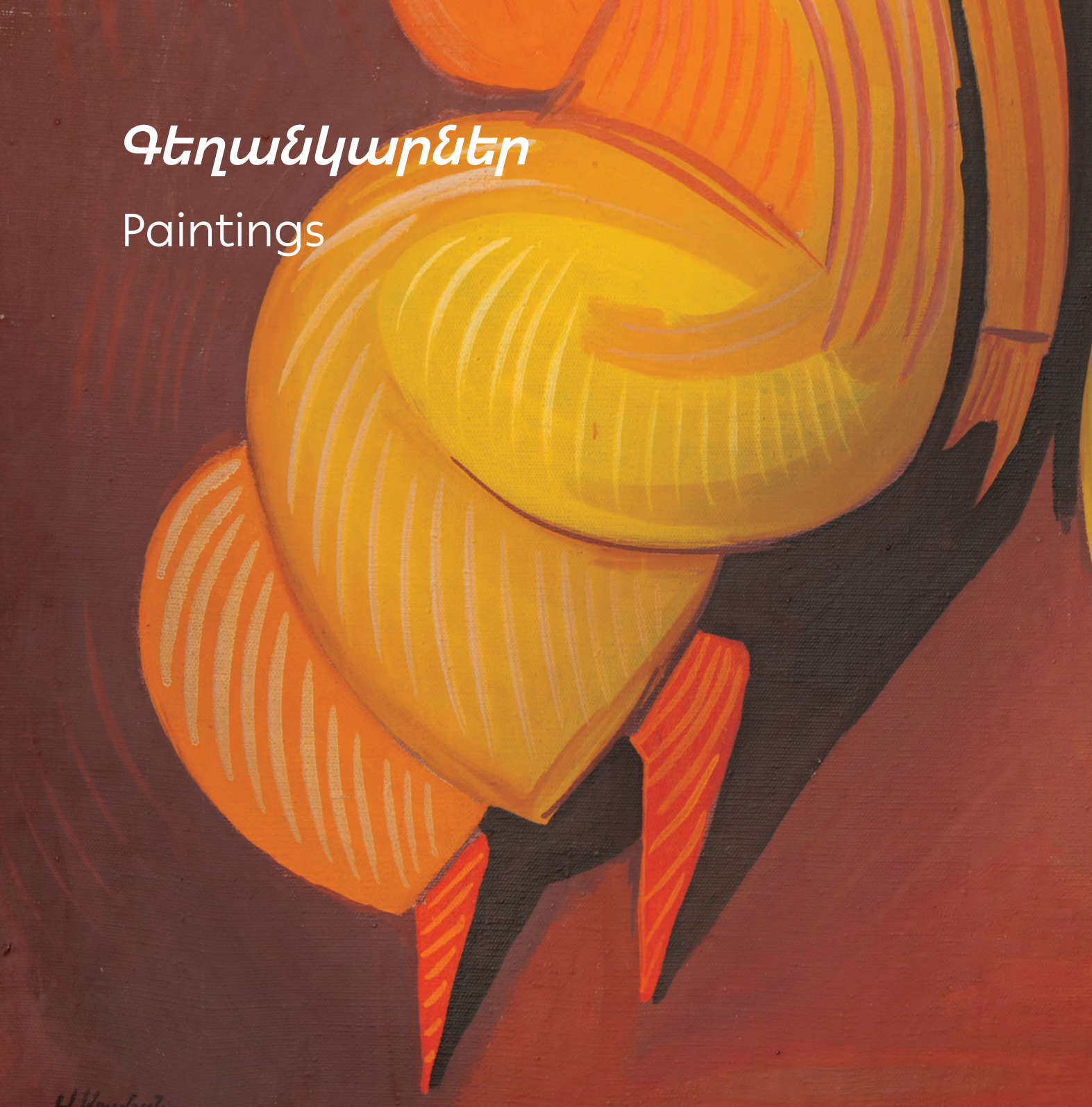
⁴ Ibid.

The presentation of the graphic works is particularly significant also because, while regarding himself first and foremost as a painter, Aramyan considered drawing to be the foundation of every artist's creative practice. In this sense, they are not simply an addition to the exhibition, but constitute the creative laboratory in which the visual language of Aramyan's later paintings gradually took shape, shedding new light not only on his early creative explorations, but also on the formation of his creative method.

In this exhibition, metaphysics is proposed not as a definitive label for Aramyan's art, but as a possible key to its interpretation—a means of revealing the particular nature of his gaze upon the visible world.

Գեղանկարներ

Paintings

Պար | Dance | 1967

Քույրեր. ամառային օր | Sisters: Summer Afternoon | 1966

Երգող հրեշտակներ | Singing Angels | 1966

Վաղարշակ Արամյանի ստեղծագործություններում մշտապես նկատվում է փոխակերպումների և իմպրովիզացիաների ձգտումը: Երբեմն այդ իմպրովիզացիաների հիմքում նա դնում է Վան Էյքի, Հոլբայնի, Վելասկեսի և բազմաթիվ այլ մեծ վարպետների հայտնի դասական ստեղծագործությունները:

Հարություն Զուլումյան

A constant tendency toward transformation and improvisation can be observed in Vagharshak Aramyan's works. At times, he bases these improvisations on well-known classical works by Van Eyck, Holbein, Velázquez, and many other masters of painting.

Harutyun Zulumyan

Դիմանկար | Portrait | 1968

Աղջիկ և կատու | Girl with Cat | 1968

Մանկության դրվագներ | Childhood Fragments | 1970s

Երազ | Dream | 1979

Վ. Արամյանը վերամեկնաբանել է Ս. Դալիին, ազատելով այն պարանոիդալ տարրերից, դարձնելով այն պակաս «սյուրռեալիստական», շեշտադրումը դնելով գեղանկարչական մաներայի վրա:

Վարդան Զալոյան

V. Aramyan reinterpreted S. Dalí, stripping his art of its paranoid elements, making it less “Surrealist” and placing greater emphasis on painterly manner.

Vardan Jaloyan

Կոմպոզիցիա | Composition | 1979

Կոմպոզիցիա շովհաննես Մկրտչի գլխով | Composition with the Head of Saint John the Baptist | 1978

Նկարչի արվեստանոցում | In the Artist's Studio | 1974

Անտրոպոմետրիզմ | Anthropometrism | 1974

Մետաֆիզիկական Նատյուրմորտ հացով | Metaphysical Still Life with Bread | 1996

Մետաֆիզիկական նատյուրմորտ նռով | Metaphysical Still Life with Pomegranate | 1995

Մետաֆիզիկական Նատյուրմորտ ընկույզով | Metaphysical Still Life with a Walnut | 1995

Մետաֆիզիկական նատյուրմորտ հայելիով | Metaphysical Still Life with Mirror | 1972

Գրաֆիկական աշխատանքներ, Էսքիզներ

Graphic Works,
Sketches

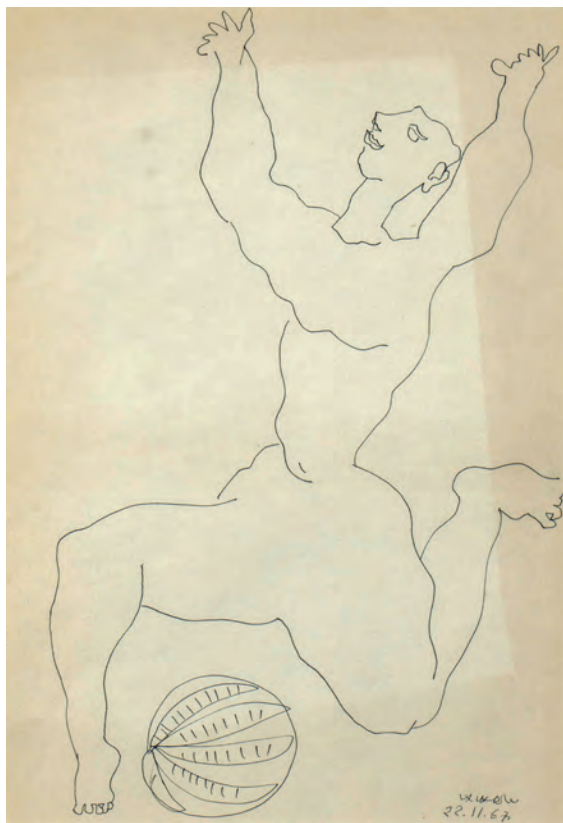
«Վաղարշակ Արամյան ... և մետաֆիզիկա» ցուցադրությանը առաջին անգամ ներկայացվեց ընտրանի հեղինակի գրաֆիկական աշխատանքներից ու էսքիզներից, հիմնականում ստեղծված 1967-1968 թվականներին: Ցուցադրված բոլոր ստեղծագործությունները անվերնագիր են՝ արված թղթի վրա տարբեր տեխնիկաներով:

The exhibition *Vagharshak Aramyan ... and Metaphysics* presented for the first time, a selection of the artist's graphic works and sketches, created primarily in 1967–1968.

All the works featured are untitled and executed on paper using various techniques.

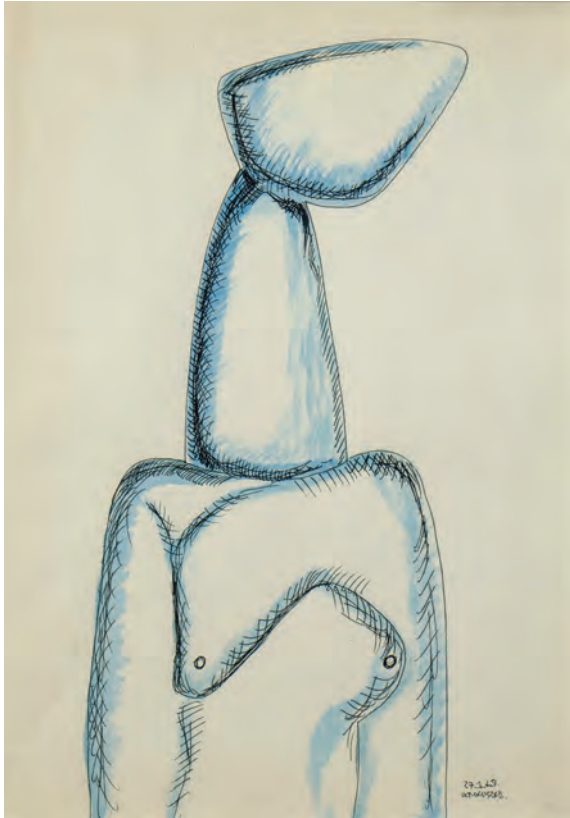

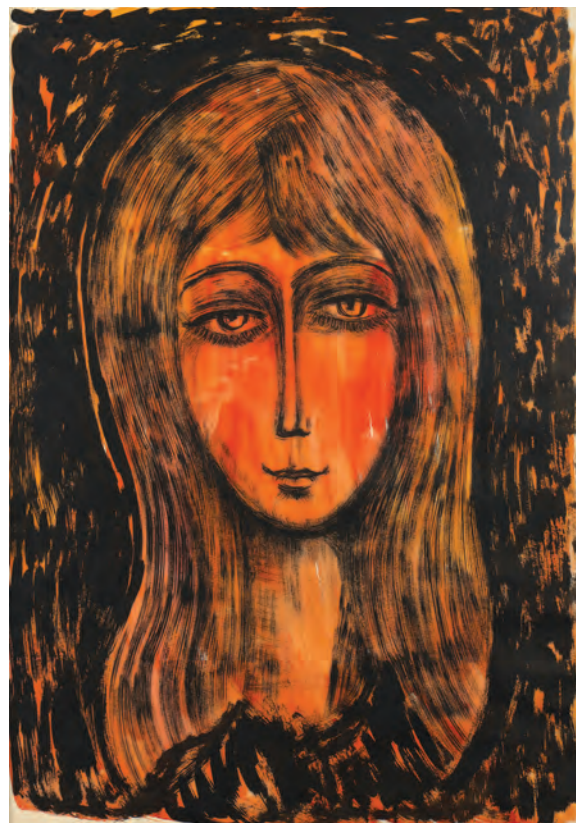

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վաղարշակ Արամյանը ծնվել է 1945 թվականին Երևանում: 1958–1963 թվականներին սովորել է Փանոս Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարանում, ապա՝ Երևանի պետական գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտում, որն ավարտել է 1969 թվականին: Ստեղծագործական գործունեությունը սկսելով 1960-ականներին՝ Արամյանը 1965 թվականից մասնակցել է ավելի քան յոթ տասնյակ ցուցահանդեսների Հայաստանում և արտերկրում: 1969 թվականին մասնակցել է Երևանում կայացած առաջին չարտոնված երիտասարդական ցուցահանդեսին: Հետագա տասնամյակներին Նրա աշխատանքները ներկայացվել են Մոսկվայում, Լենինգրադում, Ստոկհոլմում, Փարիզում, Դեթրոյթում, Բեյրութում, Թավրիզում և այլուր: 1973 թվականից եղել է Հայաստանի նկարիչների միության անդամ: Նրա ստեղծագործություններն ընդգրկված են Հայաստանի ազգային

պատկերասրահի, Երևանի ժամանակակից արվեստի թանգարանի, ինչպես նաև Ռաթգերսի համալսարանի Զիմեռլի արվեստի թանգարանի Նենսի և Նորտոն Դոջերի՝ Խորհրդային Միության նոնկոնֆորմիստական արվեստի հավաքածուում:

Արամյանի ստեղծագործական ուղին զուգորդվել է տասնամյակներ տևած մանկավարժական գործունեությամբ: 1972–1991 թվականներին դասավանդել է Փանոս Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարանում, իսկ 1977 թվականից՝ Երևանի պետական գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտում (2000 թվականից՝ Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիա): 1982 թվականից եղել է դոցենտ, իսկ 1993–2006 թվականներին՝ պրոֆեսոր և գծանկարի ամբիոնի վարիչ:

Վաղարշակ Արամյանը մահացել է 2006 թվականի հունիսի 16-ին Երևանում՝ 61 տարեկան հասակում:

BIOGRAPHY

Vagharshak Aramyan was born in Yerevan in 1945. From 1958 to 1963, he studied at the Panos Terlemezian Art College before continuing his education at the Yerevan State Institute of Fine Arts and Theatre, graduating in 1969.

Beginning his artistic career in the 1960s, Aramyan participated in more than seventy exhibitions in Armenia and abroad from 1965 onwards. In 1969, he took part in Yerevan's first unauthorized exhibition of young artists. Over the following decades, his work was presented in Moscow, Leningrad, Stockholm, Paris, Detroit, Beirut, Tabriz, and elsewhere. He became a member of the Artists' Union of Armenia in 1973. His works are held in the collections of the National Gallery of Armenia,

the Museum of Modern Art in Yerevan, and the Nancy and Norton Dodge Collection of Nonconformist Art from the Soviet Union at the Zimmerli Art Museum, Rutgers University.

Aramyan's artistic practice developed alongside a decades-long teaching career. From 1972 to 1991, he taught at the Panos Terlemezian Art College and, from 1977, at the Yerevan State Institute of Fine Arts and Theatre (renamed the Yerevan State Academy of Fine Arts in 2000). He became an associate professor in 1982 and, from 1993 to 2006, served as professor and Head of the Department of Drawing.

Vagharshak Aramyan died in Yerevan on June 16, 2006, at the age of 61.